

1. Referentie

Referentie	Vanfraechem, I. (2003). <i>Herstelgericht groepsoverleg in Vlaanderen. Verslag van een wetenschappelijk begeleid pilootproject</i> . Onuitgegeven onderzoeksrapport, K.U.Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, OGJC.
Taal	Nederlands
ISBN	/
Publicatievorm	Onderzoeksrapport

2. Abstract

Dit rapport geeft de resultaten weer van het actieonderzoek rond herstelgericht groepsoverleg (Hergo) voor ernstige jeugddelinquentie in Vlaanderen. Het theoretisch kader van herstelrecht wordt kort toegelicht, alsook het ontstaan en de opzet van het pilootproject. In een tweede deel wordt de concrete praktijk beschreven: hoe verloopt een Hergo? Hoeveel Hergo's hebben er plaatsgevonden in de periode januari 2001-oktober 2003? Een aantal Hergo's wordt uitgeschreven zodat het eigenlijk verloop duidelijk wordt. Bovendien wordt de rol van de professionele actoren uitgewerkt, alsook enkele methodologische aandachtspunten.

In een derde deel zijn de onderzoeksresultaten neergeschreven, gebaseerd op de volgende onderzoeksvragen: 1. Is Hergo inpasbaar in de Belgische jeugdbeschermingwet? Worden de rechten van de betrokkenen gewaarborgd? Zijn de betrokkenen tevreden? Wordt de achterban gesterkt? Wordt een lagere recidivegraad vastgesteld? Kan de mogelijkheid van Hergo de druk op de gesloten plaatsingen doen dalen? Bijkomende bevindingen betreffen de positie van het slachtoffer en de relatie tussen de problematische opvoedingssituatie en het als misdrijf omschreven feit in de Hergo.

In een laatste deel wordt het onderzoeksrapport samengevat en worden beleidsaanbevelingen geformuleerd.

3. Trefwoorden

Thema('s)	Politie & justitie
Trefwoord(en)	Bijzondere jeugdzorg, herstelrecht, jeugddelinquentie, recht

4. Onderzoeker

Opdrachtgever	Ministerie van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen
Onderzoeker(s)	Inge Vanfraechem OGJC Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U.Leuven Hooverplein 10 3000 Leuven Tel: 016/ 32 53 00 Fax: 016/ 32 54 63 http://www.law.kuleuven.ac.be/ogjc/nl/index.html

5. Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag	Is Hergo inpasbaar in de Belgische jeugdbeschermingwet? Worden de rechten van de betrokkenen gewaarborgd? Zijn de betrokkenen tevreden? Wordt de achterban gesterkt? Wordt een lagere recidivegraad vastgesteld? Kan de mogelijkheid van Hergo de druk op de gesloten plaatsingen doen dalen?
-----------------	---

6. Methode

Onderzoeks- methode	- Actieonderzoek - Dossierstudie (gerechtelijk dossier) - Gesloten schriftelijke vragenlijst voor de moderators - Half-gesloten vragenlijst voor mondelinge bevraging van jongeren, ouders en slachtoffers - Gestandaardiseerd observatieschema - Open vragenlijst voor mondelinge bevraging van jeugdrechters, politie, advocaten, moderators, consulenten en slachtofferhulp.
Onderzochte groep	Dossierstudie van alle jongeren die aan Hergo deelnamen. Observatie van 50 Hergo's. Bevraging - 38 jongeren die deelnamen aan Hergo - 27 slachtoffers die deelnamen aan Hergo - 21 slachtoffers die niet deelnamen aan Hergo, maar wel de mogelijkheid kregen aangeboden - 37 ouders die deelnamen aan Hergo - 14 consulenten van de sociale dienst - 7 politiebeambten - 1 vertegenwoordiger van slachtofferhulp - 7 moderators - 11 jeugdrechters
Bereik	Regionaal (Vlaanderen)

7. Resultaten

Inpasbaarheid in het jeugdrecht	Een procedure kon worden uitgewerkt waardoor Hergo inpasbaar is in het Belgische jeugdbeschermingsrecht. Het project is ingebed op jeugdrechtbankniveau. Enkele juridische onduidelijkheden blijven bestaan, zoals bijvoorbeeld de juridische positie van de politie.
Rechtswaarborgen	Volgens de betrokkenen, alsook advocaten en jeugdrechters zijn de rechten van de partijen gewaarborgd. Voornamelijk de aanwezigheid van de advocaat en de situering van het project op jeugdrechtbankniveau zijn hierbij van belang.
Tevredenheid	In het algemeen zijn de betrokkenen tevreden over de verscheidene fasen van Hergo (voorbereiding, Hergo zelf en opvolging). De moderators spelen een belangrijke rol in het ervoor zorgen dat alle betrokkenen goed geïnformeerd zijn vooraf, en dat ze aan bod kunnen komen in de Hergo zelf.
De achterban	Het netwerk van de jongere kan worden betrokken in een Hergo. Een jongere heeft twee tot elf steunfiguren mee. Soms willen de jongere en de ouders geen steunfiguren betrekken omdat ze het gebeuren voor zich willen houden. De aanwezigheid van de steunfiguren is belangrijk voor de jongere en de ouders. Ook slachtoffers kunnen steunfiguren meebrengen, maar doen dit minder vaak. Zij geven aan geen nood te hebben aan meer steunfiguren, en ondervinden tijdens de Hergo steun van de politie.
Recidive	Aangezien geen at random experiment kon worden opgezet, werd een aantal dossiers ingekeken van jongeren die deelnamen aan Hergo, alsook van enkele jongeren die werden doorverwezen maar waarvoor uiteindelijk geen Hergo kon plaatsvinden. Omwille van deze beperkingen, moeten de resultaten met de nodige omzichtigheid worden benaderd. Uit dossierstudie blijkt dat bij jongeren die uiteindelijk niet deelnamen, voor iets meer dan de helft nieuwe feiten teruggevonden worden. Bij jongeren die wel deelnamen, is dat voor een kwart van de jongeren het geval.
Hergo en plaatsing	Hergo kan een invloed hebben op <i>de instroom</i> in gesloten voorzieningen, wanneer het als alternatief geldt. Gezien de aard van de feiten (ernstigere feiten) kan Hergo een alternatief bieden. Anderzijds kan Hergo een invloed hebben op <i>de uitstroom</i> , wanneer een aantal jongeren vroeger naar huis kan door deelname aan de Hergo. Een aantal bijkomende overwegingen moeten worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld de motivatie van de jongere en de invloed op het slachtoffer.
Bijkomende aandachtspunten	Naar de positie van het slachtoffer moet blijvend aandacht uitgaan, zodat hij een gelijkwaardige centrale rol kan behouden in de Hergo. De verhouding tussen het werken aan de POS en het centraal stellen van de schade en het herstel ervan, is een blijvend aandachtspunt.

8. Publicaties op basis van hetzelfde onderzoek

- Vanfraechem, I. (2002). Family Group Conferences in Vlaanderen: update van het Hergo-project. *Ad Valcas*, 3, (3), 3-6.
- Vanfraechem, I. (2002). Brokkenmakers maken het weer goed. Herstelgericht groepsoverleg in Vlaanderen. *Weliswaar*, 44, (extra editie), 14-16.
- Vanfraechem, I. (2003). Implementing Family Group Conferences in a Legalistic System. The example of Belgium. In L. Walgrave (Ed.), *Repositioning Restorative Justice. Restorative Justice, Criminal Justice and Social Context*. Cullumpton: Willan.
- Vanfraechem, I. (2003). Conferencing for serious juvenile delinquents in Belgium. *Newsletter of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice*, 4, (1), 6-7.
- Vanfraechem, I. (2003). Family group conferences in Vlaanderen: herstelgericht groepsoverleg (Hergo). *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 4, (3), 142-148.
- Vanfraechem, I. (2003). Herstelgericht groepsoverleg: een eerste proef. *Tijdschrift voor herstelrecht*, 3, (3), 32-36.
- Vanfraechem, I. (2003). Conferencing for Juvenile delinquents at the Level of the Youth Court. European Forum (Eds.), *Restorative Justice and its Relation to the Criminal Justice System. Papers from the second conference of the European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, Oostende (Belgium) 10-12 October 2002*. Geraadpleegd op 21 februari 2005, op <http://www.euforumj.org/html/about.activities.asp#conferences>.
- Vanfraechem, I. & Harris, N. (2003). Family Group Conferences in Belgium, In F. Dünkel & K. Drenkhahn (Eds.), *Youth Violence: new patterns and local responses – Experiences in East and West. Conference of the International Association for Research into Juvenile Criminology* (713-725). Bonn: Forum Verslag Godesberg.

9. Beleidsaanbevelingen

Ja

10. Samenvatting

Dit rapport geeft zowel de praktijk als de wetenschappelijk evaluatie van het Hergo-project weer. Herstelgericht Groepsoverleg, kortweg Hergo, is de Vlaamse vertaling van de 'Family Group Conferences'. Het Hergo-project is gebaseerd op de Nieuw-Zeelandse praktijk van conferencing, waarbij de jongere en zijn achterban tijd krijgen voor een privé-overleg, de politie aanwezig is als symbolische vertegenwoordiging van de maatschappij en een onafhankelijke moderator het gesprek begeleidt tussen de minderjarige dader met zijn achterban enerzijds, en de benadeelde met zijn achterban anderzijds. Het project past in het theoretisch kader van herstelrecht. Deze vrij recente filosofie over de manier van recht-doen na een misdrijf, stelt de schade veroorzaakt door het delict centraal. De betrokkenen zelf komen aan het woord en men gaat op zoek naar mogelijkheden tot herstel.

Vijf onderzoeksvragen werden vooropgesteld:

Onderzoeksvraag 1. Is Hergo inpasbaar in de Belgische Jeugdbeschermingwet?

Een procedure werd uitgewerkt waardoor het project is ingepast op jeugdrechtsbankniveau. De jeugdrechter verwijst een jongere door naar Hergo, bekrachtigt de intentieverklaring en evalueert de uitvoering. Twee criteria worden vooropgesteld: het gaat om ernstige feiten en de jongere ontkent die feiten niet. Jeugdrechters brengen de hele situatie van de jongere en zijn omgeving in rekening en beslissen op basis daarvan al dan niet tot doorverwijzing. Voor de consulenten speelt de motivatie van de jongere mee, alsook de schade die het delict

heeft veroorzaakt. Mogelijke limieten zijn een psychiatrische problematiek van de jongere, de bescherming van de openbare veiligheid en/of een problematische opvoedingssituatie die doorweegt.

Indien aan een nieuw jeugdrecht wordt gewerkt of de bestaande wetgeving wordt aangepast, dient Hergo te worden opgenomen. De situering op jeugdrechtsbankniveau zorgt ervoor dat de rechten van de betrokkenen worden gewaarborgd. Bovendien blijkt Hergo een goede methodiek te bieden voor ernstige feiten.

Onderzoeksvraag 2. Worden de rechten van de betrokkenen gewaarborgd?

Door de inbedding van de procedure op jeugdrechtsbankniveau worden de rechten gewaarborgd. De advocaat van de jongere is immers aanwezig, het slachtoffer kan advies vragen aan een advocaat of een advocaat meebrengen en de jeugdrechter behoudt het toezicht over de hele procedure. Advocaten vinden hun eigen aanwezigheid belangrijk voor het waarborgen van de rechten: het is hun specifieke taak. Jongeren en slachtoffers begrijpen tijdens de Hergo wat hun rechten zijn en vinden dat hun rechten worden gerespecteerd.

Niet alleen de rechten, maar ook de “procedurele eerbiedigheid” is belangrijk. Dit wijst op de inbreng die betrokkenen hebben in een Hergo en het gerespecteerd zien van die inbreng. Jongeren, ouders en slachtoffers scoren goed wat betreft de procedurele eerbiedigheid: ze kunnen hun zeg doen en vinden dat met hun mening rekening wordt gehouden in het beslissen wat moet gebeuren.

Onderzoeksvraag 3. Zijn de betrokkenen tevreden?

De tevredenheid van de betrokkenen is belangrijk in herstelrecht, aangezien men de betrokkenen centraal stelt in de communicatie. De tevredenheid wordt nagegaan op meerdere vlakken. In het algemeen zijn de betrokkenen tevreden met de gehele procedure.

Onderzoeksvraag 4. Wordt de achterban gesteund?

Het betrekken van de achterban in het overleg zou een meerwaarde bieden aan Hergo. Uit de observaties blijkt dat de jongeren twee tot elf steunfiguren meebrengen, met een gemiddelde van 4.5 personen. Het is voor de moderatoren moeilijk de jongere en zijn ouders te overtuigen steunfiguren mee te brengen, omdat zij de feiten voor zich willen houden. De jongeren vinden de aanwezigheid van hun steunfiguren belangrijk. Ouders voelen zich gesteund tijdens de Hergo. Een kleine meerderheid voelt zich gesteund in hun rol als opvoeder, een kwart vindt dit helemaal niet. Iets meer dan de helft van de ouders weet nu beter waar ze terecht kunnen voor ondersteuning, een derde weet dit helemaal niet. Ouders kunnen terecht bij de moderator, de sociale dienst, de politie, de advocaat of een begeleidingsdienst.

Slachtoffers kunnen evengoed de steunfiguren meebrengen die ze wensen. Ze komen vaak alleen naar de Hergo, of brengen hun partner dan wel hun ouders mee. Slechts éénmaal was een slachtoffer écht alleen op de Hergo: vaak worden meerdere slachtoffers betrokken en ondervinden ze steun aan elkaar. De steunfiguren blijken belangrijk te zijn voor de slachtoffers. Hoewel slachtoffers kwantitatief minder steunfiguren meebrengen, vinden de meeste slachtoffers dat ze genoeg steunfiguren aanwezig hadden.

Het betrekken van de achterban voor de jongere en de benadeelde is niet gemakkelijk, maar blijkt toch een meerwaarde te kunnen bieden.

Onderzoeksvraag 5. Wordt een lagere recidivegraad vastgesteld?

Uit Nieuw-Zeelandse onderzoek blijkt dat bepaalde aspecten van de ‘conference’ een invloed hebben op verdere recidive. Die aspecten zijn niet zomaar te transponeren naar de Vlaamse context, maar de bevraging van de jongeren en ouders leidt tot positieve resultaten die een invloed zouden hebben op recidive. Bijvoorbeeld ouders die het gevoel hebben dat hun zoon er spijt van heeft, of jongeren die vinden dat wat ze zeiden in rekening werd gebracht.

Het nagaan van recidive is moeilijk, vooral omdat niet kon worden gewerkt met een controlegroep. Via dossierstudie zijn we nagegaan voor welke jongeren nieuwe feiten zijn gemeld na de Hergo. Voor iets meer dan de helft van de jongeren waarvoor een Hergo werd afgelast, zijn nieuwe feiten gemeld. Voor jongeren die wel aan een Hergo hebben deelgenomen, is dat voor iets minder dan een kwart. Sluitende conclusies kunnen hieruit niet worden getrokken, aangezien we niet weten of de jongeren gelijke achtergrondkenmerken hebben. Wel kunnen we concluderen dat het relatief goede resultaten zijn, rekening houdend met het feit dat de jongeren gedurende enkele maanden geen delicten hebben gepleegd en het meestal gaat om minder zware delicten dan degene waarvoor ze naar Hergo werden verwezen.

Onderzoeksvraag 6. Kan de mogelijkheid van Hergo de druk op de gesloten plaatsingen doen dalen?

Hergo blijkt een alternatief te bieden voor de instroom, alsook de uitstroom van gesloten voorzieningen. De juiste modaliteiten en afspraken dienen verder te worden uitgewerkt. Voor jeugdrechters en consulenten is een combinatie tussen beide mogelijk, maar moet voor elke jongere afzonderlijk worden nagegaan of een Hergo haalbaar is. De moderators zien Hergo evenzeer als een alternatief. Wanneer een Hergo gecombineerd wordt met een plaatsing, kan het druk zetten op de Hergo om tot een degelijke overeenkomst te komen en om de Hergo te doen lukken. Sommige jongeren en ouders zien Hergo als alternatief voor plaatsing.

In heel de discussie over de mogelijke verhouding tussen Hergo en plaatsing, mag niet worden vergeten dat Hergo een meerwaarde biedt op zich. Betrokkenen treden in overleg, komen tot intentieverklaringen die worden uitgevoerd en zijn tevreden over het hele proces.

Aandachtspunten

Uit de praktijk en het onderzoek zijn twee bijkomende, belangrijke aandachtspunten naar voren gekomen: de positie van het slachtoffer en de verhouding POS – MOF.

Een slachtoffer van een ernstig delict ervaart gevolgen op psychologisch, materieel, financieel, fysiek en sociaal vlak. Vooral de “Waarom-vraag” blijkt belangrijk te zijn. Een Hergo kan een antwoord bieden, doordat in communicatie met de dader deze vragen worden gesteld en de verwachtingen worden overgemaakt. Bij het komen tot een intentieverklaring, worden deze bedenkingen en verwachtingen in rekening gebracht, ook wanneer een slachtoffer ervoor kiest niet aanwezig te zijn op een Hergo.

De verhouding tussen de “problematische opvoedingssituatie” en een “als misdrijf omschreven feit” is niet altijd gemakkelijk. Soms kan een Hergo niet doorgaan, omdat de POS te zwaar doorweegt. Indien de Hergo toch doorgaat, kan het een eerste aanzet bieden om eventuele problemen aan te kaarten. De achterban en consulent zijn aanwezig, in het privé-overleg komen zulke aspecten aan bod. De aandacht van de Hergo blijft wel prioritair gericht op herstel.

Aanbevelingen

Hergo blijkt te werken: betrokkenen wisselen verhalen en bedenkingen uit, komen tot intentieverklaringen die worden uitgevoerd en men is tevreden over het hele verloop van de Hergo. Bij de verdere ontwikkeling van de praktijk, dient een aantal aanbevelingen in het achterhoofd te worden gehouden.